

Vanhusneuvostojen rooli kunnissa hyvinvointialueen toimissa

Katse hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen

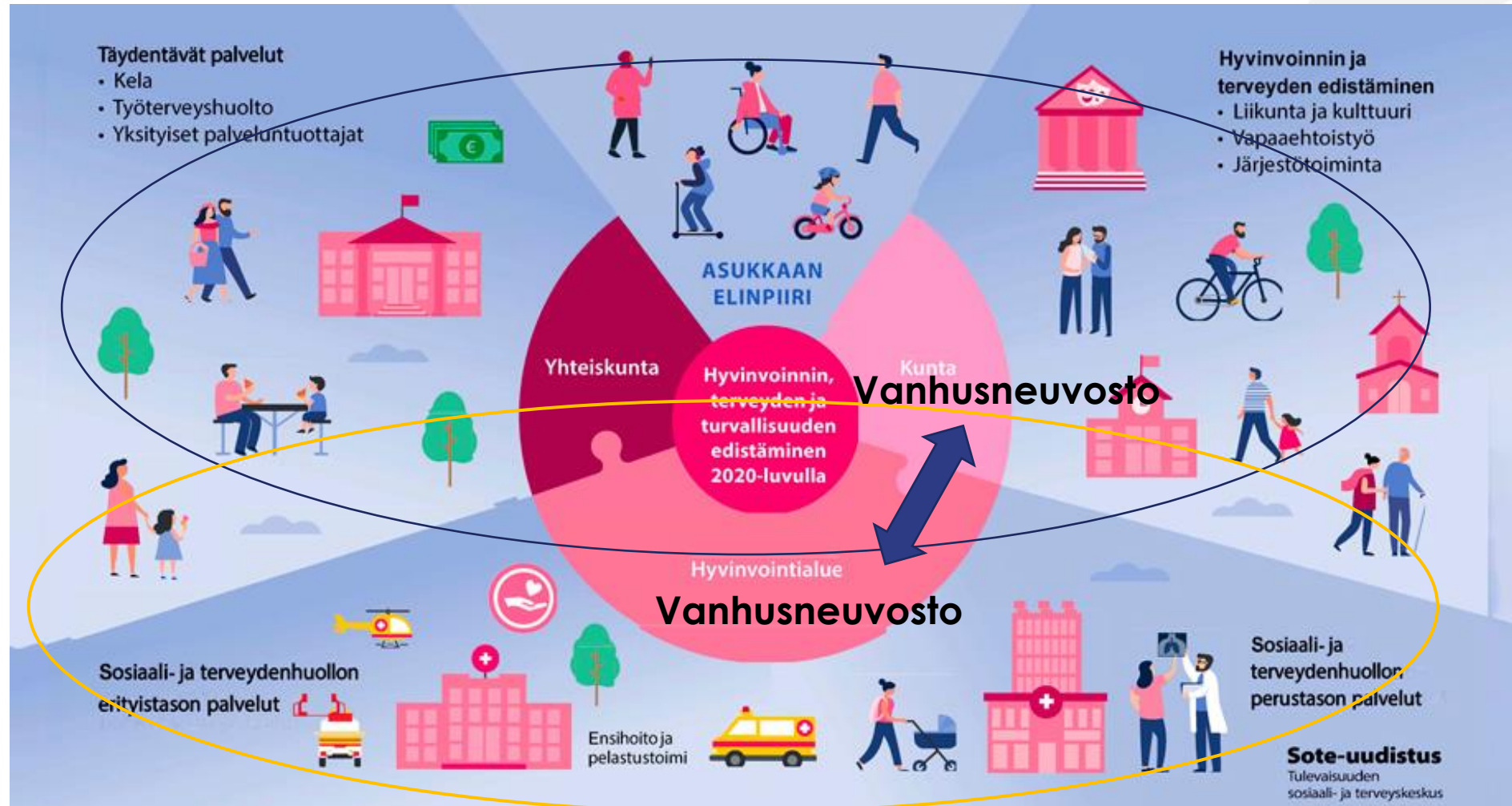
PEETU - Edunvalvontaseminaari

31.10.2022

Tiina Leppänen

Kuntien ja hyvinvointialueen vanhusneuvostojen roolit terveyden ja hyvinvoinnin edistäjinä

Hyvinvointialueen rooli ikäihmisten palveluissa

1.1.2023
Hyvinvointialue
Ikäihmisten palvelut

Hyvinvointia ja
terveyttä
edistävät
palvelut

Neuvonta ja
asiakas – ja
palveluohjaus

Kotihoito ja muut
kotona asumista
tukevat palvelut

Omaishoidon ja
perhehoidon

Asumisen
palvelut

Laitoshoidon
palvelut

Terveydenhuollon
palvelut

Kuntoutuksen
palvelut

Veteraanien
palvelut

Kunnan rooli ikäihmisten palveluissa

1.1.2023
kunnan palvelut ja
rooli ikäihmisten
palvelut

Sivistys

Hyvinvointi ja
terveyden
edistäminen

Osallisuus ja
vaikuttaminen

Elinkeino ja
työllisyys

Elinympäristö
Asuminen

Itsehallinto
Päätöksenteko

Kehittäjä-
kumppani

Kaavoitus
Kuntasuunnittelu
Liikenne

Vanhusneuvoston toimintaa ohjaavat keskeiset lait kunnissa ja hyvinvointialueilla 1.1.2023

Kuntalaki

22§ Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

23§ Aloiteoikeus

27§ Vanhusneuvosto

Laki hyvinvointialueesta

29§ Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

30§ Aloiteoikeus

32§ Vaikuttamistoimielimet
→ vanhusneuvosto

Vanhuspalvelulaki

5§ Vanhuspalvelulaki

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä

6§ Hyvinvoinnin ja terveydenedistäminen kunnassa

Laatusuositus

Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2020–2023 : Tavoitteena ikäystävällinen Suomi, Ikäohjelma

Laatusuosituksen tavoitteena on turvata hyvä ikääntyminen ja vaikuttavat palvelut ikäystävällisessä yhteiskunnassa. Suositukseen on koottu linjaukset palvelurakenteen, asumis- ja hoitoympäristöjen sekä henkilöstön määrän, osaamisen ja johtamisen kehittämiseksi.

Suunnitelma ikääntyneen väestön tukemiseksi kunnassa

Vanhuspalvelulaki 5§ (8.7.2022/604)

- Kunnan on laadittava suunnitelma toimenpiteistään ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi osana sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 §:ssä tarkoitettua suunnitelmaa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6§ (612/2021)

- Kunnan on strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet
- Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain.
- Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kunnan on nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho

Malli:

Kangasalan kaupungin keskeiset ohjelmat ja niiden yleiset tavoitteet ohjaavat vanhusneuvoston toimintaa ja tavoitteita

Kaupunkistrategia

TAVOITTEET

Tuemme hyvinvointia ja työllisyyttä

Palveleva, uudistuvan toimintakulttuurin ja sujuvan arjen Kangasala

Tuottava, tehokas ja vaikuttava

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma

TAVOITTEET 2022-2025

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen

Mielen hyvinvoinnin vahvistaminen

Arjen hyvinvoinnin tukeminen

Turvallisen ja viihtyisän arkiympäristön rakentaminen

Ikäohjelma

TAVOITTEET 2022-2025

Ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, turvallisuuden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukeminen

Parantaa ikääntyneen väestön osallisuutta elinoloihinsa palvelujen kehittämiseen kaupungissa

Ohjaa omaehtoiseen varautumiseen, riittäviin oikea-aikaisiin hoitaviin tai kuntouttaviin palveluihin

Vanhusneuvoston asema

Kuntalaki 27§

- Ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi kunnanhallituksen on asetettava vanhusneuvosto ja huolehdittava sen toimintaedellytyksistä. Vanhusneuvosto voi olla useamman kunnan yhteinen.
- Vanhusneuvostolle on annettava mahdollisuus vaikuttaa kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun ja seurantaan asioissa, joilla on merkitystä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, **osallisuuden**, elinympäristön, asumisen, liikkumisen tai päivittäisistä toiminnoista suoriutumisen taikka heidän tarvitsemiensa palvelujen kannalta.

Osallisuus ja osallistuminen – aktiivinen toimija

Osallisuus

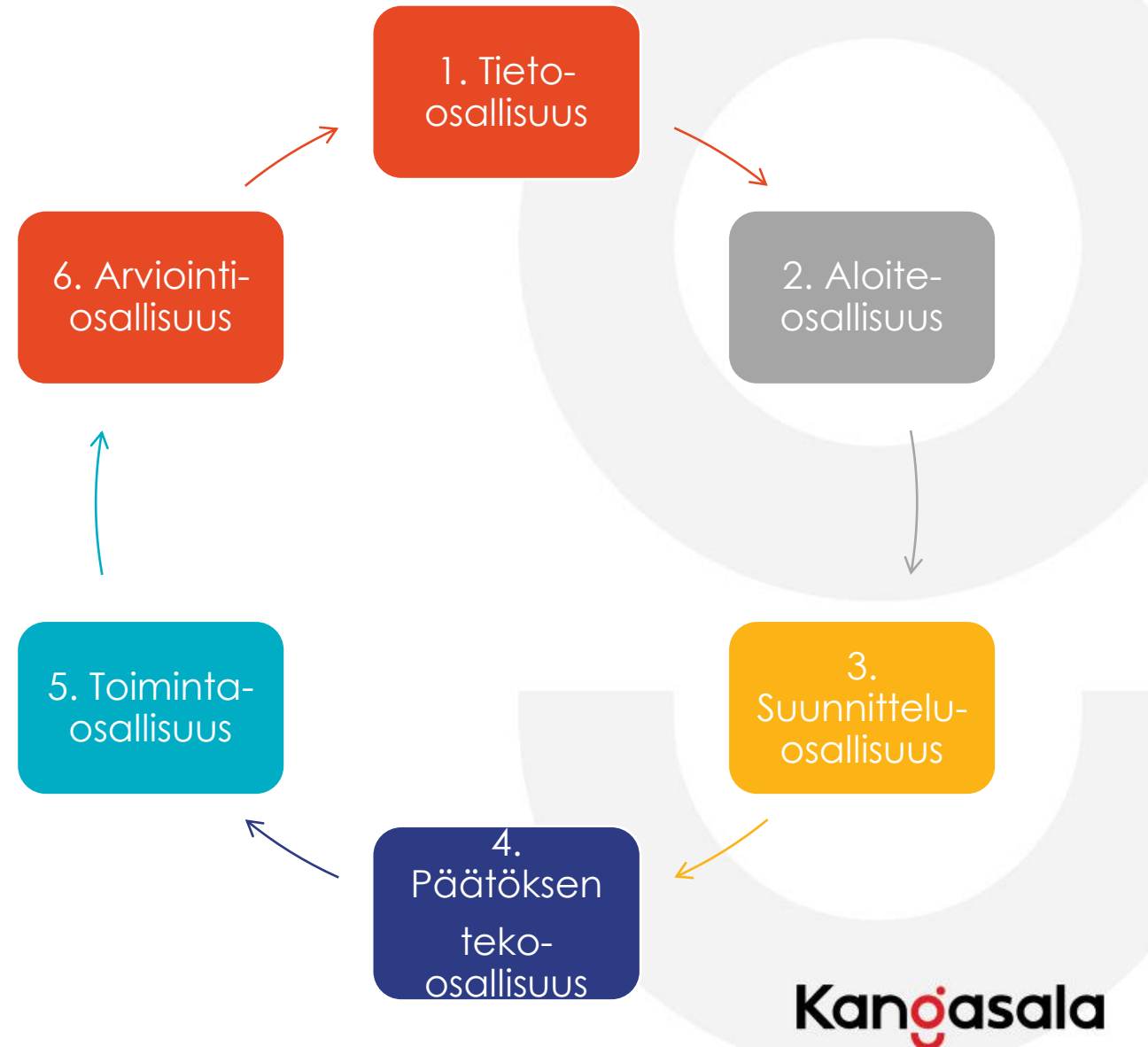
- Osallisuus tarkoittaa ihmisen kokemaa ja konkreettista kuulumista yhteiskuntaan, paikallisyhteisöihin ja elämistä itselle sopivalla tavalla.
- Tähän kuuluu voimaantuneisuus ja kyvykkyys olla kulloistenkin voimavarojensa mukainen aktiivinen toimija sekä omassa elämässään että yhteiskunnassa.
- Osallisuutta kokeva tulee kuulluksi ja nähdyksi toivomallaan tavalla ja edistää itselleen tärkeitä asioita.

Osallistuminen

- Osallistumiseen sisältyy ajatus kansalaisesta aktiivisena subjektina, joka haluaa, osaa ja saa toimia välittömänä vaikuttajana itselleen tärkeissä yhteiskunnallisissa asioissa.

Osallisuus – parasta vaikuttamista

1. Saamme oikea-aikaista tietoa ja tuotamme tietoa asioiden valmisteluun
2. Nostamme tärkeitä asioita valmisteluun
3. Meillä on aktiivista valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta
4. Voimme osallistua joko suoraan tai epäsuoraan päätöksen muodostumiseen
5. Osallistumme palveluiden tuottamiseen
6. Arvioimme päätöksiä ja toimintaa tulevan suunnittelun pohjaksi

Vanhusneuvoston rooli, tehtävät ja tavoitteet kunnassa 1.1.2023

Ikäihmisen terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia asioita – vanhusneuvoston rooli vaikuttaa kunnissa

Oma-aika

- Mielekästä tekemistä
- harrastukset

Elintavat

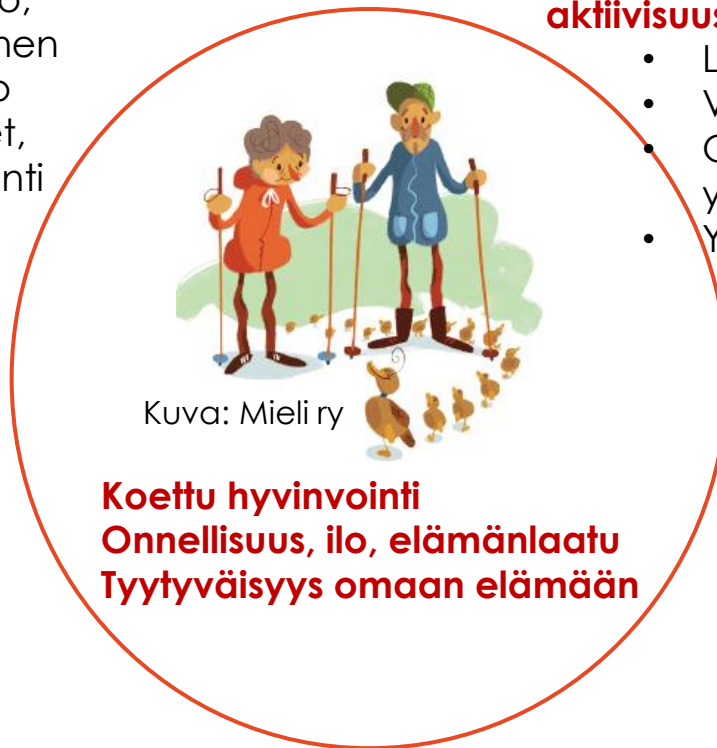
- Uni, lepo, liikkuminen
- Ravinto
- Päihteet, tupakointi

Opiskelu

- Digitaidot
- Osaamisen ylläpitäminen

Työ

- Oma työhistoria
- Vapaaehtois-toiminta
- Omaishoito
- Osallistuminen pidempään työelämässä

Kuva: Mieli ry

Koettu hyvinvointi
Onnellisuus, ilo, elämänlaatu
Tyytyväisyys omaan elämään

Ihmissuhteet, sosiaalinen aktiivisuus, elämän muutokset

- Lähiperhe, omaiset
- Verkostot
- Osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne
- Yksinäisyys

Asuminen ja Elinympäristö

- Yhteisöllinen asuminen
- Esteettömyys, turvallisuus
- Liikenne, liikkuminen
- Luonto
- Ikäystävälliset asuinalueet
- Hyvinvointikeskukset

Taloudellinen Toimeentulo

- Riittävä eläke

Yhteiskunta, arvot ja Vaikuttaminen

- Itsemääräämisoikeus
- Vaikuttamismahdollisuudet
- Arvokas ikääntyminen
- **Edunvalvonta**
- **Vanhusneuvostot**

Mielen hyvinvointi fyysinen terveys

- Oman elämän hallinta
- Muisti, näkö, kuulo
- Aivoterveys
- Merkityksellisyys
- Rokotukset

Toimiva arki ja toimintakyky

- Oma toimintakyky
- Omatoimivuus
- Arjen askareet sujuvat

Palvelut

- Saatavuus
- Vapaus päättää palveluista
- Lähipalvelut
- Hyvinvointitapaamiset

Vanhusneuvoston toiminnan tarkoitus

- Toimii lakisääteisenä vaikuttamistoimielimenä, joka edistää ikääntyneen väestön asemaa ja osallisuutta kuntalaisena tavoitteena hyvä elämä ja toimiva arki.
- Vaikuttaa ikäihmisille tarjottavien palvelujen laatuun ja saatavuuteen, näkyvyyteen, osallisuuteen sekä elinympäristön, asumisen ja liikkumisen kehittämiseen ikäihmisten tarpeiden edellyttämällä tavalla.
- Tuo ikäihmisten parissa työskentelevien organisaatioiden ja yritysten palveluihin ikäväestön näkökulman.
- Rakentaa tiivistä yhteistyötä kunnan järjestöjen ja yhteisöjen kanssa.
- Varmistaa, että päättäjät ja viranhaltijat tuntevat vanhusneuvoston toiminnan ja näkevät sen merkityksen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksina.
- Tuo näkyväksi ikääntyvä väestö aktiivisena toimijana.

Vanhusneuvoston toiminnan tavoitteet

- Osallistua ja vaikuttaa kunnan strategian ja suunnitelmien suunnitteluun ja toteutukseen yhdessä ja yhteistyössä viranhaltijoiden kanssa
- Osallistua aktiivisesti strategian, hyvinvointisuunnitelmaan ja ikäohjelmaan liittyvien tavoitteiden toteutuksen seurantaan.
  - Asiakasnäkökulma, tulevaisuudenkuvat, talous, arjen palvelujen saatavuus, toimitilat, kulttuuri, yhteisöllisyys, osallisuus, merkityksellisyys, yhdenvertaisuus
- Jatkaa yhteistyön rakentamista yhteistyökumppaneiden kanssa
- Tukea ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia näkyen erilaisissa tapahtumissa
- Olla helposti lähestyttävä vaikuttamistoimielin verkkosivujen ja edustajien kautta
- Kehittää uusia käytänteitä ja löytää kehittämiskohteita ja vaikuttamiskeinoja

Vanhusneuvoston tehtävät

- Vaikuttaa ympäristön suunnitteluun ja toteutukseen siten, että julkiset tilat ja liikennevälineet sekä muut vastaavat soveltuvat myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua, toimia ja suunnistautua on iän, vamman taikka sairauden vuoksi rajoittunut
- Edistää ikäihmisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kunnanhallinnon päätöksentekoon aktiivisina toimijoina
- Edistää myönteisen vanhuskäsityksen ja -ilmapiirin kehittymistä paikkakunnalla ja vahvistaa ikäihmisille tarjottavien palvelujen arvoperustaa.
- Tehdä aloitteita ja esityksiä sekä antaa lausuntoja kaupungin eri viranhaltijoille ikääntyvän väestöön liittyvissä asioissa
- Huolehtia käsittelemiensä asioiden tiedottamisesta
- Tehdä toimintansa toimintasuunnitelma, talousarvioehdotus ja antaa toimintakertomus
- Seurata kaupungin yleisiin oloihin vaikuttavaa kaupunginhallinnon päätöksentekoa ikäihmisten kannalta
- Seurata Pirkanmaan hyvinvointialueen valmisteluita → ikäihmisten edustuksellisuus

Yhteistyötä – osallisuutta - aktiivista ja arvostavaa toimintaa arjessa

Motto:

Ikääntyvällä väestöllä pitää olla mahdollisuus osallistua mahdollisimman pitkään yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan, hoitaa omia asioitaan, kehittää itseään, tavata ystäviään ja nauttia kulttuurista.

Vanhuspalvelulaki 4§

Yhteistyö

- Kunnan eri toimialojen on toimittava yhteistyössä ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi.
- Lisäksi kunnan on tehtävä yhteistyötä kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntyneitä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi.
- Laki voimaan 1.1.2023

Toiminnan sujuvuuden ja näkyvyyden varmistaminen

- Ajantasainen toimintasäätö
- Toimintasuunnitelma ja talousarvio
- Vanhusneuvoston rooli ja asema vaikuttamistoimielimenä kunnan organisaatiossa 2023
- Hyvinvointialueelle valittujen vanhusneuvoston edustajien rooli
- Kannanotot ja lausunnot – prosessit
- Aktiivinen vuorovaikutus ja tapaamiset viranhaltijoiden, päättäjien ja muiden tahojen kanssa
- Viestintä ja näkyvyys (verkkosivut, FB, lehdistö, paikallinen oma esite)
- Järjestöavustukset
- Järjestöyhteistyö
- Valtakunnalliset teemaviikot, vanhustenviikko

Yhteistyön käytännön toimintatavat

- Yhteistyössä on kyse viestinnästä ja tiedonkulusta, jotta ikäihmisten tarpeet tulisivat otettua huomioon
- Sovitaan vanhusneuvoston ja kunnan eri toimintojen kesken säännöllisistä tapaamisista, joissa keskustellaan toiminnolle käsittelyyn tulevista asioista.
- Laaditaan hyvissä ajoin vuosikellot, mitä, missä ja kenen kanssa.
- Sovitaan aikataulusta, jossa vanhusneuvoston tulee ottaa kantaa kulloinkin käsittelyssä oleviin asioihin.
- Osaltaan vanhusneuvosto huolehtii siitä, että eläkeläisyhdistyksiltä ja muilta keskeisiltä sidosryhmiltä saadut ajankohtaiset ja tärkeät viestit välitetään kunnan eri toiminnolle.
- Luodaan yhteistyötä tukeva käytäntö yhteydenpidolle.

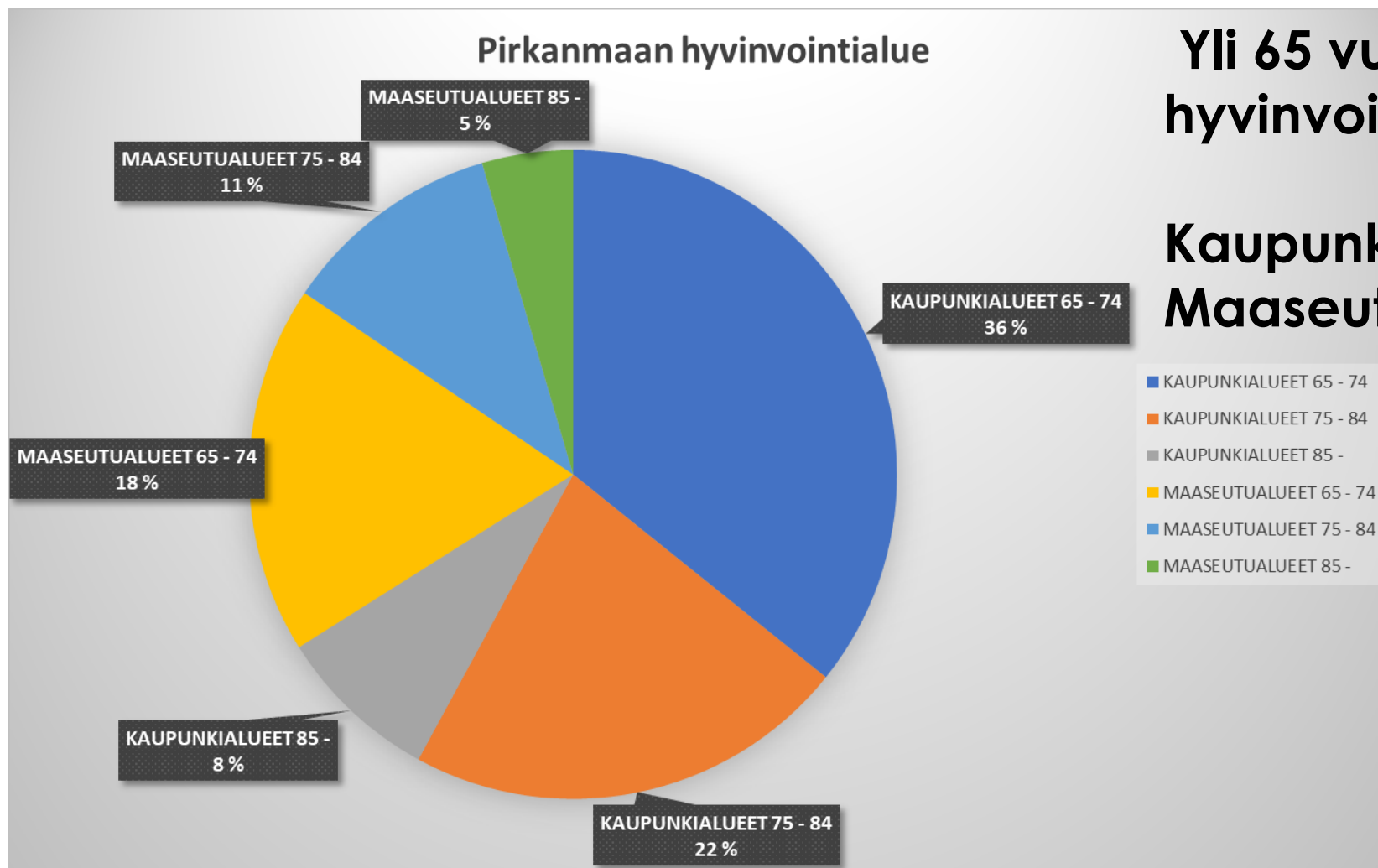
Vanhusneuvoston osallistuvaa ja vaikuttavaa toimintaa tulevina vuosina

- Aidon osallisuuden turvaaminen merkitsee yhteistä tekemistä kaupungin sisällä – mm. kulttuuri-, liikunta-, opetus- ja teknisen toimen kesken – sekä yhdessä järjestöjen, yritysten ja seurakuntien kanssa
- Erilaisia areenoita tulee kehittää eri toimijoiden ja ikäpolvien kesken. Tällaiset kohtaamiset synnyttävät usein jotakin uutta toimintaa, jonka kautta osapuolet voivat oppia toinen toisiltaan
- Kuntien ja hyvinvointialueiden toiminta ikääntyneiden asumisessa ja asumispalveluissa (IKÄHYVIS) hanke päättyy 2023 huhtikuussa, jossa esitetään kuntien ja hyvinvointialueen roolit kaavoituksen, asumisympäristön ja asumistarpeiden ennakointiin.

Kunta - hyvinvointialue
Ikääntyminen ja erilaisuus

Pirkanmaan kaupunki – ja maaseutualueella asuvat 2021

Lähde: Tilastokeskus 29.10.2022

Ikääntyneet tilastojen valossa – mihin tulisi kiinnittää huomiota

- 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä kasvaa 9,9 prosentista 17 prosenttiin vuosina 2020–2050 (Tilastokeskus 2021).

75 vuotta täyttäneistä (Sotkanet 2021):

- Kotona asuvia on noin 92 %
- Yksinasuvia on noin 46 %
- Arkitoimissa kokee vähintään suuria vaikeuksia 35 %
- 500 metrin matkan kävelemisessä kokee suuria vaikeuksia 29 %
- Säännöllisen kotihoidon piirissä on 11 %

- Joka kolmas yli 65-vuotias ilmoittaa kärsivänsä muistioireista, ja noin 15 000 henkilöä sairastuu vuosittain muistisairauteen.
- Eläkeikäisistä noin kaksi kolmannesta asuu kaupunkimaisella alueella.
- Riski onnettomuuksille alkaa kasvaa 60 ikävuoden jälkeen.

Eläkkeelle siirtymisen kolme vaihetta - erilainen tapa ajatella ikääntyviä

Lähde: Cook, R. 2017. CFP. The Three Stages of Retirement Go-go, Slow-go & No-go. Cascade Business news. Taloussuunnittelun johtaja

Kohti hyvinvointialuetta - Ikääntyminen ja erilaisuus

- Alueelliset erot ja ikäluokan määrän kasvu on huomioitava hyvinvointialueen vanhusneuvostossa
- Ikäihmisten määrä on kaikkein voimakkaimmin kasvava ikäluokka hyvinvointialueella tulevan kahden vuosikymmenen aikana.
- Hyvinvointialueen kunnat ovat myös rakenteeltaan hyvin erilaisia ja siksi hyvinvointialueen vanhusneuvostoon valittavien jäsenten **tulee tuntea oman kuntansa** ja **sen tarpeet** rakennettaessa laadukkaita ja yhdenvertaisia palveluita ikäihmisille.

Yhdessä edistämme kuntamme ja hyvinvointialueen ikäihmisten terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia!

Lämmin Kiitos.

Tiina Leppänen

Kangasalan vanhusneuvosto, TtM

Maria.leppanen@iki.fi

25.10.2022

